

รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย

A Model of an Educational Administration Using the Threefold Training of Buddhist School in Sukhothai Province

พระครูปิยกิจบัณฑิต (กรกิจ, ปิยธมโม)¹

วรกฤต เกื่อนช้าง²

วินัย ทองมัน³

อานนท์ เมธีวรฉัตร⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 24 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัย พบว่า ประกอบด้วย 1) การบริหารการจัดการศึกษา 2) หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลและประเมินผล

2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัย พบว่า มีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการออกแบบกิจกรรม 3) ด้านการมีส่วนร่วม 4) ด้านการวัดผลและประเมินผล

3) การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย พบว่า ผลการพิจารณา ด้านภาพรวม มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail : kij.hong1@gmail.com

² รองศาสตราจารย์, ผู้รับผิดชอบหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

³ อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษา, หลักสูตรศึกษา, โรงเรียนวิถึพุทธ

Abstract

The study had 3 objectives : 1) to study the conditions of educational administration according to the Threefold principle of Buddhist Oriented Schools in Sukhothai Province, 2) to build the models of educational administration according to the Threefold principle of Buddhist Oriented Schools in Sukhothai Province and 3) to evaluate the models of educational administration according to the Threefold principle of Buddhist Oriented Schools in Sukhothai Province.

This study was a qualitative research. The researcher studied the documents and related research papers, interviewed the experts and professionals for 24 monks/persons by using the semi-structure type of interviews to do the content analysis. Statistics used in order to do the data analysis were mean and standard deviation.

The results of this study revealed as the following:

1. The conditions of educational administration according to the Threefold principle of Buddhist Oriented Schools in Sukhothai Province it was found that it was consisting of : 1) educational administration, 2) courses and subjects of learning, 3) learning activities administration and 4) measurement and evaluation which all were integrated with the Threefold principle respectively.

2. Building the models of educational administration according to the Threefold principle of Buddhist Oriented Schools in Sukhothai Province, it appeared that there were 4 elements: 1) planning, 2) activity design, 3) participation and 4) measurement and evaluation.

3. Evaluating the models of educational administration according to the Threefold principle of Buddhist Oriented Schools in Sukhothai Province, it showed that the results of consideration in average were accurate, suitability, possibility and benefits which was the highest level.

Keyword: models of educational administration, the Threefold principle, Buddhist Oriented Schools

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การจัดหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีทั้งการศึกษาทางโลกและการศึกษาทางธรรม ในการศึกษาทางโลกคือการจัดการศึกษาตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด สำหรับการศึกษาทางธรรมคือการจัดการศึกษาที่คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมอันเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทำหน้าที่หน่วยงานหลักที่ดูแลโดยมีภาครัฐผู้

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

เป็นสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อแสงสว่างทางปัญญา ซึ่งตรงตามพระธรรมะของพระธรรมโกศาจารย์ ได้ให้ความหมายของการศึกษา โดยได้กล่าวว่า การศึกษามาจากภาษาบาลีว่า ลิกขา คำว่า ลิกขา มีรากศัพท์ว่า ลิกข หมายถึง วิชโชปาทาน แปลว่า การแสวงหาวิชา⁵ ส่วนคำว่า วิชชา หมายถึงความรู้ สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ดังนั้น ลิกขาหรือศึกษา จึงหมายถึงการแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้ง ซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง นั่นคือ การศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญา และกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นมากก็ขับไล่ความมืดไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงเปรียบปัญญาเหมือนแสงสว่างว่า นตฺถิ ญฺญสฺมา อภา⁶ ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา แสงสว่างคือปัญญาขับไล่ความมืด คือ อวิชชา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จนสามารถกล่าวได้ว่าระบบปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาที่คือระบบแห่งการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนาตนเอง ดังเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ไตรสิกขา ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตที่องงามจนบรรลุถึงอิสรภาพขั้นสูงสุด โดยมีเป้าหมายหลักของการศึกษาที่เป็นไปตามพุทธประสงค์เดิมผ่านการศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ ควบคู่ไปกับการเรียนคัมภีร์เพื่อเป้าหมายแห่งความเจริญองงามของพระพุทธศาสนาดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงเป้าหมายหลักของการบวชเรียนในสังคมไทยโดยสรุปแล้วมีอยู่ 2 ประการ คือ 1) เป็นการทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน คือ เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้วยการรักษาพระธรรมวินัยให้เจริญมั่นคง ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อความเจริญองงามของมหาชนทั้งหลาย ยิ่งกว่านั้นคือเมื่อเรียนรู้แล้วประพฤติตามดำเนินชีวิตของเราตามธรรม ก็เท่ากับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาไว้ในชีวิตของตนตราบใดที่ชาวพุทธแต่ละคนยังมีชีวิตอยู่พระพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่สืบไปและ 2) เป็นการศึกษาฝึกอบรมพัฒนาตนเอง เมื่อถึงที่สุดแล้วจุดหมายของการบวชก็ตกอยู่ที่ตัวเอง คือเป็นการพัฒนาชีวิต ทั้งในด้านความประพฤติ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจที่มีความดีงามเข้มแข็งมั่นคงเป็นสุข และในด้านปัญญา คือมีความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ต่อมาได้ขยายออกไปอีก 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การศึกษาคัมภีร์ หรือการศึกษาด้านปริยัติธรรม มีเป้าหมายหลักเพื่อการธำรงพระศาสนาให้ยั่งยืนสถาพร ด้วยการศึกษาศาสนาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่แบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก และอภิธรรมปิฎก 2) การศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ มีเป้าหมายหลักเพื่อการชำระและฝึกฝนจิตใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากความเศร้าหมอง หรือกิเลสทั้งปวง และ 3) การศึกษาวิชาชีพอื่นๆ เพื่อเป็นการศึกษาเพื่อให้มีวิชาติดตัวเมื่อสึกออกมาจะได้มีอาชีพที่ทำให้หาเลี้ยงตัวเองได้ และเป็นการศึกษาเพื่อสืบทอดวิชาให้กับชาวบ้านอย่างไรก็ตามสำหรับผู้เรียนที่เป็นเยาวชนไทยที่ไม่ได้บวชเรียนก็เรียนในโรงเรียนระบบปกติที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการก็มีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธที่ปรากฏอยู่ทั่วประเทศในปัจจุบัน

โรงเรียนวิถีพุทธ (หรือพุทธธรรมประยุกต์) เป็นอีกหนึ่งแนวทางการเรียนการสอนที่จะช่วยผลักดันให้เด็กสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยที่โรงเรียนวิถีพุทธจะมีแนวทางการเรียนการสอนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการ

⁵ สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา, ฉบับภูมิพโลภิกขุ, พ.ศ.2525, หน้า 32, อ้างถึงใน พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2540), หน้า 3.

⁶ ส.ส. (ไทย) 15/29/541

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

พัฒนาเด็กโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ ศีล คือ การมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามต่อตัวเองและผู้อื่น สมาธิ คือ มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ และปัญญา คือ การมีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด และแก้ปัญหากิจกรรมภายในโรงเรียนวิถีพุทธจะผ่านทำการกิน การอยู่ การดู และการฟัง ด้วยการสอนของครูที่ใช้ วัฒนธรรมและบรรยากาศการเรียนรู้มีความเมตตา เอื้ออาทร ไม่เอาเปรียบ เสียสละ และมีความกตัญญูทั้งต่อ ธรรมชาติและบุคคล **โรงเรียนวิถีพุทธมีจุดเด่น** คือมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู ปล่อยให้ เห็น” การเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเป็นลักษณะการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้ ทั้งความรู้ กระบวนการฝึก ปฏิบัติ และมีการวัดประเมินทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านคุณลักษณะนิสัย ศรัทธา ค่านิยม และโดยลักษณะ โรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาฉัธรรม 4 ประการ คือ 1) สัมปยุตสังเสาะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ 2) สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี 3) โยนิโส มนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี 4) อัมมานุชฌัมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

โรงเรียนวิถีพุทธจะมีการจัดกิจกรรมหลากหลายและต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้เด็กฯ รู้จักคิดและได้ ฝึกปฏิบัติเสมอๆ ให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญาไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ กิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ผ่าน กิจกรรมต่างๆ เช่น สวดมนต์ก่อนและหลังเลิกเรียน นั่งสมาธิ มีการเวียนเทียนในวันสำคัญทาง **พุทธศาสนา** เข้า ค่ายธรรมะ สำหรับสภาพแวดล้อมใน**โรงเรียนวิถีพุทธ** มีหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลัก **พุทธศาสนา** โดยมีบรรยากาศสงบเรียบง่าย ร่มรื่น สะอาด มีระเบียบ ปลอดภัย สื่อและอุปกรณ์การเรียน การสอนมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ **โรงเรียนวิถีพุทธ**จะมีลักษณะที่เอื้อกลมและใกล้ชิดกับชุมชน โดยโรงเรียนจะมีการร่วมมือกับบ้านวัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามหลักธรรมใน**พุทธ ศาสนา** เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน และเด็กฯ ก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยในเวลาเดียวกัน**โรงเรียนวิถีพุทธ**ส่วนใหญ่ก็มี จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพัฒนาเด็กฯ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ กิจกรรมการเรียนรู้ใน**โรงเรียนวิถีพุทธ**นั้นจะ มุ่งเน้นให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมายในเรื่องของชีวิต สามารถช่วยเหลือและดูแลตัวเองได้ ซึ่งรวมถึงการ ปลูกฝังเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ที่เป็นคุณธรรมสำหรับวัยเด็ก สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลง สร้างสังคมที่ดีมีคุณภาพ ผ่าน “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขวง อุภัมภ⁷ ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ในกระบวนการพัฒนานั้น มีการจัดประชุมชี้แจงให้การอบรม ศึกษาดูงาน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดทำ แผนบูรณาการวิถีพุทธเข้าไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูต้องกำหนดเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นกรณี

⁷เขวง อุภัมภ, แนวทางการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, *สกัดทอง:วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์(The Golden Teak : Humanity and Social Science)*. Vol 20, No 2 (2014), 2557, ได้รับเมื่อ 3 มีนาคม 2560, จาก<http://www.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/21503>

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิชาขุขุขุ) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

ตัวอย่างในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน และปรากฏในงานวิจัยของ สุรชาติ อินแปลง^๑ ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย พบว่า ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ มีการบูรณา การหลักสูตรสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการกินอยู่ ดู ฟัง เป็น ครูผู้สอน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง สอนให้รู้ อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า เป็นการดำเนินงานตามหลักไตรสิกขา กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จและสามารถนำเสนอเป็นแนวปฏิบัติที่ดี อย่างไรก็ตามยังปรากฏมีโรงเรียนวิถีพุทธ อีกจำนวนมากที่ยังอยู่ในระหว่างการศึกษาและพัฒนากิจการการจัดการศึกษาการจัดการศึกษารวมตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ และเมื่อพิจารณาในจังหวัดสุโขทัย พบว่า มีโรงเรียนวิถีพุทธทั้งหมด 261 โรงเรียน^๒ แต่ปรากฏว่ายังไม่รู้มีโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธเป็นที่ชัดเจนแน่นอนตาม หลักการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่แท้จริง ซึ่งส่วนมากผู้บริหารโรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้ ดำเนินการจัดการศึกษาตามรูปແ่ล้ท่วไป ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการ บริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัยเพื่อนำเสนอให้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัดสุโขทัย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดสุโขทัยโดยมีขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 21 รูป/คน ตามคุณสมบัติ ที่กำหนด

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาศึกษาศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธใน จังหวัดสุโขทัย จากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธใน จังหวัดสุโขทัย ได้แก่แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ แนวคิดทฤษฎี

^๑สุรชาติ อินแปลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2550, บทคัดย่อ.

^๒ได้รับข้อมูลจาก <http://www.vitheebuddha.com> มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

เกี่ยวกับการจัดการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ข้อมูลบริบทพื้นที่วิจัยโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสุโขทัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่

2.1 เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

2.2 ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 24 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนดโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้อำนวยการ จำนวน 4 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 3 รูป กรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 5 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 5 คน รวม 24รูป/คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

2.1 .ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

2.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการจัดการประชุมสนทนา (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3รูป/คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน นักวิชาการศึกษา จำนวน 5 รูป/คน

2.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

2.4ขอบเขตด้านพื้นที่

การจัดประชุมสนทนา (Focus Group Discussion) ณ ห้องประชุมตึกหลวงพ่อคุณปรีสุทโธ ห้อง 2103 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

2.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การจัดประชุมสนทนา (Focus Group Discussion) เมื่อวันที่ 24 เดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2561

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

ในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยดำเนินการดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 12 คน ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย เกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ครอบคลุมของรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิปุทธจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย

สภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิปุทธ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การออกแบบกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วม และ (4) การวัดผลประเมิน ซึ่งนำไปบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา มีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

(1) ด้านการวางแผน

1) การวางแผนบูรณาการกับศีล ครูและผู้บริหารได้มีการวางแผนปรึกษาหารือร่วมกันในการกำหนดกิจกรรมวิถิปุทธ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการกระทำ เน้นมารยาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) เป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดศีล คือ มีความประพฤติดีทางกายและทางวาจา รวมทั้งให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและส่งเสริมกิจกรรมวิถิปุทธในโรงเรียน

2) การวางแผนบูรณาการกับสมาธิ โรงเรียนมีการวางแผนเพื่อกำหนดให้นั่งสงบนิ่งก่อนการเรียนการสอน และการฝึกจิต ฝึกสมาธิให้เด็กได้ปฏิบัติทุกวันศุกร์และมีการเดินทางให้เด็กได้ฝึกทำโดยให้ใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำรวมทั้งมีการจัดกิจกรรมจิตศึกษาทุกเช้า ก่อนเข้าเรียนตามรายวิชา

3) การวางแผนบูรณาการกับปัญญา ผู้บริหารและครูกำหนดแนวทางการส่งเสริมและบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถิปุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เด็กสามารถนำไปใช้และแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้จริงในแนวปฏิบัติ ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม

(2) ด้านการออกแบบกิจกรรม

1) การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับศีล ส่งเสริมความประพฤติที่ดีงามทางกายและทางวาจา เน้นการเรียนรู้ด้วยการกระทำ เน้นมารยาทและการมีส่วนร่วม ปลุกฝังให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตน ถูกต้องตาม แนววิถีพุทธด้วยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

2) การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับสมาธิ การสอนหลักบริหารจิต เจริญปัญญาและนั่งสมาธิ ผึกฝนจิตให้นิ่งและแน่วแน่คือการฝึกนักเรียนทุกคนก่อนเข้าเรียน เช้า – บ่าย ทุกวัน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ ก่อนเรียนเพื่อให้มีสติและนิ่งพร้อมที่จะเรียน และการได้บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนการสอน บริหาร จิต เจริญปัญญา ก่อนนำเข้าสู่บทเรียน

3) การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับปัญญา มีกิจกรรมพัฒนาปัญญาในการเรียนด้วยหลักวิถี พุทธ ผึกการแก้ปัญหาโดยผ่านโครงงานคุณธรรมด้วยหลักอริยสัจ 4 และนำกิจกรรมวิถีพุทธไปใช้ในการแก้ปัญหา ในชีวิตประจำวัน

(3) ด้านการมีส่วนร่วม

1) การมีส่วนร่วมบูรณาการกับศีล ครูและผู้บริหารร่วมกันประชุมกำหนดนโยบายประเมิน โรงเรียนวิถีพุทธสู่การปฏิบัติ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติเพื่อฝึกให้เป็น รูปธรรม และคณะครู ผู้บริหารนักเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดเป็นประจำพร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมเข้าค่าย คุณธรรมเป็นประจำทุกปี ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและส่งเสริมกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียน

2) การมีส่วนร่วมบูรณาการกับสมาธิ กิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ได้แก่ การนั่งสมาธิ แผ่เมตตา การบริหารจิต เจริญปัญญาทั้งภาคเช้า ภาคบ่ายและก่อนกลับบ้าน มีการบริหารจิต เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทาง ศาสนา

3) การมีส่วนร่วมบูรณาการกับปัญญา เสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ใน การส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ให้สามารถนำความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการฝึกให้เป็นคนขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อ่อนน้อมถ่อมตน และมีจิตอาสา

(4) ด้านการวัดผลและประเมินผล

1) การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับศีล ครูและผู้บริหารได้มีการวางแผนปรึกษาหารือ ร่วมกันเพื่อให้การวัดและประเมินผลพฤติกรรม คือ ด้านพฤติกรรม 5 ประการ ของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน

2) การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับสมาธิ ครูมีการประเมินผลการฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ ก่อนเรียนเพื่อให้มีสติและนิ่งพร้อมที่จะเรียน ซึ่งจะมีการฝึกจิต ผึกสมาธิได้ปฏิบัติทุกวันศุกร์ ในการสอนหลัก บริหารจิต เจริญปัญญาและนั่งสมาธิฝึกฝนจิตให้นิ่งและแน่วแน่ และสังเกตผู้เรียนเกี่ยวกับความสนใจในการทำ กิจกรรมในชั้นเรียนและการตั้งใจฟังครูสอนอย่างจดจ่อ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมวิถี พุทธเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านสมาธิ

3) การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับปัญญา การนำกิจกรรมวิถีพุทธไปใช้ของนักเรียนในการ แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันคือนักเรียนของโรงเรียนสามารถในการแสดงออกอย่างถูกต้องตามกิจกรรมต่างๆ ที่จัด ขึ้น มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าทำและมีจิตอาสามากขึ้น

2.ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัด

สุโขทัย

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

(1) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ **1. ด้านการวางแผน** ประกอบด้วย **การวางแผนบูรณาการกับศีล ได้แก่** ครูและผู้บริหารได้มีการวางแผนปรึกษาหารือร่วมกันในการกำหนดกิจกรรมวิถีพุทธ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการกระทำ เน้นมารยาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) เป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดศีล คือ มีความประพฤติดีทางกายและทางวาจา รวมทั้งให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและส่งเสริมกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียน **การวางแผนบูรณาการกับสมาธิ ได้แก่** โรงเรียนมีการวางแผนเพื่อกำหนดให้นั่งสงบนิ่งก่อนการเรียนการสอน และการฝึกจิต ฝึกสมาธิให้เด็กได้ปฏิบัติทุกวันศุกร์และมีการเดินทางให้เด็กได้ฝึกทำโดยให้ใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำรวมทั้งมีการจัดกิจกรรมจิตศึกษาทุกเช้า ก่อนเข้าเรียนตามรายวิชา **การวางแผนบูรณาการกับปัญญา ได้แก่** ผู้บริหารและครูกำหนดแนวทางการส่งเสริมและบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เด็กสามารถนำไปใช้และแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้จริงในแนวปฏิบัติ ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม **2. ด้านการออกแบบกิจกรรม** ประกอบด้วย **การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับศีล ได้แก่** ส่งเสริมความประพฤติที่งดงามทางกายและทางวาจา เน้นการเรียนรู้ด้วยการกระทำ เน้นมารยาทและการมีส่วนร่วม ปลูกฝังให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตน ถูกต้องตามแนววิถีพุทธด้วยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย**การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับสมาธิ ได้แก่** การสอนหลักบริหารจิตเจริญปัญญาและนั่งสมาธิฝึกฝนจิตให้นิ่งและแน่วแน่คือการฝึกนักเรียนทุกคนก่อนเข้าเรียน เช้า – บ่าย ทุกวัน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเรียนเพื่อให้มีสติและนั่งพร้อมที่จะเรียน และการได้บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนการสอน บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนนำเข้าสู่บทเรียน **การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับปัญญา ได้แก่** มีกิจกรรมพัฒนาปัญญาในการเรียนด้วยหลักวิถีพุทธ ฝึกการแก้ปัญหาโดยผ่านโครงการคุณธรรมด้วยหลักอริยสัจ 4 และนำกิจกรรมวิถีพุทธไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน **3. ด้านการมีส่วนร่วม** ประกอบด้วย **การมีส่วนร่วมบูรณาการกับศีล ได้แก่** ครูและผู้บริหารร่วมกันประชุมกำหนดนโยบายประเมินโรงเรียนวิถีพุทธสู่การปฏิบัติ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติเพื่อฝึกให้เป็นรูปธรรม และคณะครูผู้บริหารนักเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดเป็นประจำพร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมเป็นประจำทุกปี ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและส่งเสริมกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียน **การมีส่วนร่วมบูรณาการกับสมาธิ ได้แก่** กิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ได้แก่ การนั่งสมาธิ แผ่เมตตา การบริหารจิตเจริญปัญญาทั้งภาคเช้า ภาคบ่ายและก่อนกลับบ้าน มีการบริหารจิต เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทางศาสนา **การมีส่วนร่วมบูรณาการกับปัญญา ได้แก่** เสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ให้สามารถนำความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการฝึกให้เป็นคนขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อ่อนน้อมถ่อมตน และมีจิตอาสา **4. ด้านการวัดผลและประเมินผล** ประกอบด้วย **การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับศีล ได้แก่** ครูและผู้บริหารได้มีการวางแผนปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อให้การวัดและประเมินผลพฤติกรรม คือ ด้านพฤติกรรม 5 ประการ ของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน **การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับสมาธิ ได้แก่** ครูมีการประเมินผลการฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเรียน เพื่อให้มีสติและนั่งพร้อมที่จะเรียน ซึ่งจะมีการฝึกจิต ฝึกสมาธิได้ปฏิบัติทุกวันศุกร์ ในการสอนหลักบริหารจิตเจริญปัญญาและนั่งสมาธิฝึกฝนจิตให้นิ่งและแน่วแน่ และสังเกตผู้เรียนเกี่ยวกับความสนใจในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนและการตั้งใจฟังครูสอนอย่างจดจ่อ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านสมาธิ**การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับปัญญา ได้แก่** การนำกิจกรรมวิถีพุทธไปใช้ของ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

นักเรียนในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันคือนักเรียนของโรงเรียนสามารถในการแสดงออกอย่างถูกต้องตามกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าทำและมีจิตอาสามากขึ้น

(2) ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัย โดยผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญพิจารณายืนยันรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัยตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมนั้น รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัย มีความเหมาะสม

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัย

การพิจารณาในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุโขทัย มีความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.07 ความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.08 ความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.08 ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.72 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.03 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ในการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย ได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แยกออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย และ การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย **ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้**

1. การศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การออกแบบกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วม และ (4) การวัดผลประเมิน ซึ่งได้บูรณาการการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัยมีบริบทการจัดการศึกษาในสภาพพื้นฐานของโรงเรียนเหมือนกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพียงแต่เพิ่มบริบทลักษณะของโรงเรียนวิถิพุทธเพิ่มขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องปรับประยุกต์วิธีการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธเข้าไปโดยเน้นตามหลักธรรมโดยเฉพาะหลักไตรสิกขาเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีสภาพของโรงเรียนวิถิพุทธและสอดคล้องต่อนโยบายภาครัฐที่เน้นการจัดการศึกษาความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะลักษณะการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

ของ พระอนุพงษ์ ขนดี พล (แก้วขุน)¹⁰ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนศรีจันทรวินัยวิทยาเขต รัชมิ่งคลาภิเษก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าโรงเรียนศรีจันทรวินัยวิทยาเขต รัชมิ่งคลาภิเษกได้นำเอาหลักไตรสิกขาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต วิ ตมฺงนเนนโหผู้เรียนเขาใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขามาใช้ในการฝึกอบรมให้ ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีศักดิ์ แสงใส¹¹ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ:กรณีศึกษา โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนารามมีรูปแบบการของโรงเรียนที่ดี 5 ลักษณะ (5ดี) คือ บริหาร หลักสูตรดี ครู ดี สอนดี และประเมินผลดี ซึ่งทำให้ให้เกิดรูปการบริหารจัดการที่ดีจนทำให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธดีเด่น ส่วนสภาพ และปัญหาในการบริหารตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธที่สำคัญคือครูมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมากและงบประมาณไม่เพียงพอ ซึ่งโรงเรียนมีแนวทางแก้ไข คือ ผู้บริหารควรประสานความร่วมมือกับส่วนราชการในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด และครูควรได้รับการพัฒนาให้สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนสู่ห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน ประกอบด้วย การวางแผนบูรณาการกับศีล การวางแผนบูรณาการกับสมาธิ การวางแผนบูรณาการกับปัญญา 2. ด้านการออกแบบกิจกรรม ประกอบด้วย การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับศีล ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับสมาธิ การออกแบบกิจกรรมบูรณาการกับ 3. ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมบูรณาการกับ การมีส่วนร่วมบูรณาการกับสมาธิ การมีส่วนร่วมบูรณาการกับปัญญา 4. ด้านการวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับศีล การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับสมาธิ การวัดผลและประเมินผลบูรณาการกับปัญญาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการสร้างรูปแบบในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีประสบการณ์การบริหารโรงเรียนและมีความเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่ให้เห็นปัญหาหรือประสบปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการบริหารงาน ได้ปรึกษาคณาจารย์สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธ และนำสภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัยที่ได้นำมาทำการปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ คณาจารย์และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการยกกร่างรูปแบบที่ประกอบกระบวนการบริหารจัดการศึกษาที่สามารถช่วยให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสุโขทัย ที่มี

¹⁰ พระอนุพงษ์ ขนดี พล (แก้วขุน). "การศึกษาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนศรีจันทรวินัยวิทยาเขต รัชมิ่งคลาภิเษก จังหวัดเพชรบูรณ์". วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557).

¹¹ ศรีศักดิ์ แสงใส. "รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ:กรณีศึกษาโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.(บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), 2554, บทคัดย่อ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (วิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

ความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของของ Eisner¹² (1976) ได้เสนอแนวความคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา รูปแบบการประเมินที่เป็นความเฉพาะทางในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ ซึ่งมีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัยรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นมีความเที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอรรถาธิบาย และความถนัดของแต่ละคน และสอดคล้องกับแนวความคิดของสอดคล้องกับแนวคิดของศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2553)¹³ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นำเสนอรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอร่างกรอบแนวคิด ขั้นตอนที่ 2 การรับรองกรอบแนวคิด และขั้นตอนที่ 3 การแสวงหารูปแบบที่เหมาะสม

3.การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ทำการสร้างรูปแบบและพัฒนาารูปแบบพร้อมทั้งปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับแบบที่สร้างขึ้น เป็นแบบแบบจำลองโครงสร้างที่สร้างขึ้นที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสุโขทัย เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในปัจจุบัน ดังนั้นจึงผ่านการประเมินคุณภาพของรูปแบบในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งชัชดา พรवेशชาติ (2548)¹⁴ กล่าวว่ารูปแบบหมายถึงสิ่งที่สร้างหรือพัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นและกระชับถูกต้อง สามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ช่วยให้ตนเองและคนอื่นเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรนุช สุทธพันธ์¹⁵ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วยระบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ขั้นตอนการสร้างจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา และกิจกรรมการสร้างจิตอาสา นักเรียนประถมศึกษา การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา โดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

¹² Eisner, E. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation, *Journal of Aesthetic Evaluation on Education*, 10, 135 - 150.

¹³ ศักดิ์ไทยสุรกิจบวร. (2545). ประสิทธิภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา: คุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารยุคโลกาภิวัตน์, *วิชาการ*, 5(1), 7-13.

¹⁴ รุ่งชัชดา พรवेशชาติ.(2548). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

¹⁵ วีรนุช สุทธพันธ์. "รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา". *EAU HERITAGE JOURNAL Social Science and Humanity*. Vol.5No.2 May -August 2015.P112

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

1) แนวทางพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิปุทธ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติโดย สถานศึกษาควรนำผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถิปุทธมาใช้ในการวางแผนพัฒนากรอบที่นำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาประกอบด้วย การวางแผน การออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด สถานที่ราชการสถานศึกษาโรงเรียน และ การวัดผลประเมินผล โดยเน้นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียน เช่น ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิปุทธ ด้านการเรียนการสอน ผลการประเมินจะทำให้สถานศึกษาได้ทราบถึง จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และนำเอาจุดที่ควรพัฒนามากำหนดเป็นยุทธศาสตร์แนวทางพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามแนวทางวิถิปุทธต่อไป

2) กลุ่มโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุโขทัย ควรนำรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรม และการวัดผลประเมินผลจากงานวิจัยนี้ไปบูรณาการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำตามแบบอย่างโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ

3) การดำเนินกิจกรรมโครงการตามหลักการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธภาครัฐและประชาชนควรร่วมมือร่วมใจมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะบางกิจกรรมโครงการที่ต้องใช้งบประมาณสนับสนุนควรมีงบประมาณในการดำเนินการจากการระดมทุนบริจาคและจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐบาล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยผลของการสร้างและพัฒนาหน่วยงานองค์กรภาครัฐและรัฐวิสาหกิจโดยใช้หลักไตรสิกขา

2) ควรมีการวิจัยผลสำเร็จจากการใช้พุทธวิธีบูรณาการในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขาเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

3) ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิปุทธเปรียบเทียบกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศาสตร์สมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- _____, สัทนิตติปกรณ์ ธาตุมาลา, ฉบับภูมิพลโลกิขุ, พ.ศ.2525

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2540.
- เชวง อุปลัมภ์, แนวทางการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2, *สักทอง:วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์(The Golden Teak : Humanity and Social Science)*. Vol 20, No 2 (2014), 2557.
- สุรชาติ อินแถลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, *รายงานการวิจัย*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2550.
- พระอนุพงษ์ ขนดี โพล (แก้วขุน).”การศึกษาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถียุทธตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนศรีจันทร์วิทยาคม รัชมังคลาภิเษก จังหวัดเพชรบูรณ์”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2557.
- ศรีศักดิ์ แสงใส.”รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ:กรณีศึกษาโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1”*รายงานการวิจัย*,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย-ราชภัฏอุบลราชธานี,2554.
- ศักดิ์ไทยสุรกิจบวร. (2545). ประสิทธิภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา: คุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารยุคโลกาภิวัตน์, *วิชาการ*,5(1), 7-13.
- รุ่งชัชดา พรเวหะชาติ.(2548). *การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา),มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- วีรณัฐ สุทธิพันธ์ .”รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถียุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา”.EAU HERITAGE JOURNAL Social Science and Humanity.Vol.5No.2 May –Augus 2015.P112
- Eisner, E. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions ineducational evaluation, *Journal of Aesthetic Evaluation on Education*,10, 135 – 150.

ข้อมูลออนไลน์

<http://www.vitheeбудdha.com>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.